

ЛЕКЦІЙНИЙ ДИСКУРС ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГІ «ІСПАНСЬКОГО» ПЕРІОДУ LORENZO LUZURIAGA'S LECTURE DISCOURSE OF THE "SPANISH" PERIOD

У статті розглядаються тематичні напрями і змістовні елементи лекційного дискурсу Лоренсо Лузуриаги «іспанського» періоду. Наводяться дані про конкретні заходи – публічні лекції, виступи на зібраннях педагогічної громадськості, курси викладання тощо, в ході яких педагог висловлювався стосовно освіти, школи, виховання в Іспанії та закордонні. Увагу сконцентровано на «іспанському» періоді освітньої діяльності Лоренсо Лузуриаги, що охоплює хронологічні межі 1911–1936 років, тобто від часу навчання в Мадридській Вищій педагогічній школі до еміграції з Іспанії із розгортанням громадянської війни.

У численних лекційних промовах Лоренсо Лузуриаги в 1910–1930-х роках відображалися найзлогідніші питання стосовно освітньої галузі в Іспанії. Педагог обстоював ідеї фундації вітчизняного загальнонаціонального професійного вчительського об'єднання в 1910-х роках, модернізації іспанської системи початкової освіти узгоджено з концепціями «нового виховання» в 1920-х роках, творення республіканської єдиної школи – на початку 1930-х років.

Зроблено наголос на тому, що Лоренсо Лузуриага в історії новітньої світової педагогіки по праву має займати одне з провідних місць у когорті славетних теоретиків соціально-педагогічного наукового напрямку. Оригінальна соціально-педагогічна концепція, сформульована й обґрунтована ним у 1950-х роках в Аргентині, фактично могла бути завершена і раніше, адже основні положення цієї концепції – і стосовно соціальної функції виховання, і стосовно виховного суспільно-консолідаційного ефекту, і тим більше щодо значення єдиної школи та демократизації освіти – розкривалися в публіцистичному доробку педагога та в його лекційному викладанні уже в «іспанський» період освітньої діяльності. Показано, що вся тематика лекційного дискурсу Лоренсо Лузуриаги в першій половині 1930-х років присвячувалася саме соціально-педагогічним проблемам (наприклад, публічні лекції педагога в Мадридському психотехнічному інституті 19 березня 1933 року та в Інституті іспанських досліджень у Паризькому університеті 24 травня того ж року).

Ключові слова: Лоренсо Лузуриага, лекційний дискурс, публічні лекції, курси викладання, «іспанський» період, освіта, єдина школа.

The article examines the thematic directions and content elements of Lorenzo Luzuriaga's lecture discourse of the "Spanish" period. Data are given on specific events – public lectures, speeches at meetings of the pedagogical community, teaching courses, etc., during which the teacher spoke about education, school, upbringing in Spain and abroad. Attention is focused on the "Spanish" period of Lorenzo Luzuriaga's educational activity, covering the chronological boundaries of 1911–1936, namely from the time he studied at the Madrid Higher Pedagogical School to his emigration from Spain with the outbreak of the civil war.

Lorenzo Luzuriaga's numerous lectures in the 1910s and 1930s reflected the most pressing issues in the field of education in Spain. The teacher defended the ideas of the foundation of the Spanish national professional teachers' association in the 1910s, the modernization of the Spanish primary education system in line with the concepts of "new education" in the 1920s, and the creation of a republican unified school in the early 1930s.

Emphasis is placed on the fact that Lorenzo Luzuriaga, in the history of modern world pedagogy, should rightfully occupy one of the leading places in the cohort of famous theorists of the socio-pedagogical scientific branch. The original socio-pedagogical concept, formulated and substantiated by him in the 1950s in Argentina, could actually have been completed even earlier, because the main provisions of this concept relate to the social function of education, and to the educational social-consolidation effect, and even more so to the meaning of a unified school and democratization of education – were revealed in the journalistic work of the teacher and in his lecture teaching already in the "Spanish" period of educational activity. It is shown that the entire subject of Lorenzo Luzuriaga's lecture discourse in the first half of the 1930s was devoted to socio-pedagogical problems (for example, the teacher's public lectures at the Madrid Psychotechnical Institute on March 19, 1933 and at the Institute of Spanish Studies at the University of Paris on May 24 of the same year).

Key words: Lorenzo Luzuriaga, lecture discourse, public lectures, teaching courses, "Spanish" period, education, unified school.

УДК 37 (092) (460)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.2>

Зайченко Н.І.,

докт. пед. наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Відчайдушний реаліст, прихильник республіканізму, теоретик «єдиної школи», педагог Лоренсо Лузуриага (Lorenzo Luzuriaga Medina) (1889–1959) був наділений даром нести світло крізь слово. Про педагогічне покликання він зрозумів дуже рано; з легкістю долав дев'ятикілометрову відстань від Араваки до Мадрида, щоби навчатися. Вступивши до Мадридської Вищої педагогічної школи 1909 року, Лоренсо Лузуриага занурився у штудіювання педагогічної класики, яку віднаходив у Національному педагогічному музеї.

Знані педагоги Франсіско Хінер де лос Ріос (Francisco Giner de los Rios) і Хосе Ортега-і-Гассет (Jose Ortega y Gasset) змогли спрямувати інтерес студента Лузуриаги на дослідницьку працю. Вплив обох інтелектуалів, причетних до іспанської духовно-педагогічної реконструкції на початку ХХ ст., був настільки потужним, що Лоренсо нічого не залишалось, як долучитися до регенераційного руху, націленого на розбудову «нової» Іспанії.

Лекційний дискурс Лоренсо Лузуриаги «іспанського» періоду пронизаний соціально-педагогічними реформаторськими ідеями. Керований

прагненням творення найоптимальнішої моделі іспанської народної школи, педагог у численних промовах, курсах, публікаціях 1910–1930-х років доводив значення певних кроків у вітчизняній освітній модернізації. І цих поглядів він не зрікався. У монографіях, виданих уже в Аргентині в 1940–1950-х роках, проступатимуть наративи Лузуріаги “іспанського” періоду, хоча роздуми – закономірно наповняться новими змістовними смислами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Педагогічна спадщина визначного іспанського педагога новітнього часу Лоренсо Лузуріаги натепер залишається мало дослідженою. Деяко відомо про “іспанський” період життя педагога, окремі віхи його професійної діяльності, але багато даних у біографії Лоренсо Лузуріаги ще не з’ясовано. У наукових розвідках сучасних іспанських дослідників Е. Баррейро Родригеса (H. Barreiro Rodriguez), Х. Руїса Берріо (J. Ruiz Berrio), Б. Делгадо (B. Delgado Criado), Т. Дабусті де Муньос (T. Dabusti de Muñoz), А. Арітменді (A. Aritmendí), П. Маестро (P. Maestro), А. Касадо Маркоса (A. Casado Marcos de Leon) та інших висвітлено деякі аспекти педагогічної, громадської, публіцистичної діяльності та творчої спадщини Лоренсо Лузуріаги. Вивчення тематики і змісту лекційного дискурсу визначного педагога впродовж 1911–1936 років здійснювалося в контексті порівняльного аналізу зарубіжного досвіду педагогічної теорії і практики (Т. Левченко, О. Локшина та ін.), історико-педагогічного дослідження освітніх процесів (Н. Дічек, В. Майборода та ін.), філософського осмислення педагогічних й освітніх феноменів (А. Бойко, В. Кремень та ін.).

Мета статті – з’ясувати тематику лекційного дискурсу Лоренсо Лузуріаги (публічні лекції, виступи на зібраннях педагогічної громадськості, курси викладання) впродовж 1911–1936 років (від часу навчання в Мадридській Вищій педагогічній школі до еміграційного періоду).

Виклад основного матеріалу. Уже в студентські роки Лоренсо Лузуріага представляв на розсуд педагогічного загалу цікаві авторські лекції. Наприклад, 19 лютого 1911 року він викладав лекцію, в якій коментував працю Йоганна Песталоцці “Вечірній час відлюдника” (1780), що не мала до того часу перекладу на кастильську мову [1, с. 71].

Педагогічна творчість Йоганна Песталоцці захоплювала іспанського дослідника. У 1910-х роках Лоренсо Лузуріага переклав на кастильську мову кілька значимих праць славетного педагога; у подальшому – часто повертався до песталоціанського педагогічного вчення, називав Песталоцці “найвеличнішим генієм, найблагороднішою постаттю у педагогіці, видатним учителем, фундатором першої народної школи” [2, с. 175]; “найвищим педагогом в історії” [2, с. 177].

У лютому 1927 року на честь століття з дати смерті Йоганна Песталоцці педагогічною громадськістю в Іспанії зорганізовувалися різні заходи. 17 лютого Лоренсо Лузуріага виступав із промовою на тему “Педагогіка Песталоцці” в Атеней Сан-Себастьяна. З-поміж іншого доповідач зазначав, що в історії педагогіки було два фундаментальних напрями – ідеалістичний і реалістичний. Йоганн Песталоцці був яскравим представником останнього. Лоренсо Лузуріага характеризував основні педагогічні принципи вчення швейцарського мислителя [3, с. 3].

На погляд іспанського педагога, у концепції Йоганна Песталоцці ключовою була ідея про “виховання людини як розвинення зсередини назовні” [3, с. 3]. Людині властивий спонтанний розвиток, вихователь може лише спрямувати його. Для цього він має володіти знанням про особливості людського розвитку в кожний віковий період.

Зауважував Лоренсо Лузуріага і про те, що згідно з педагогічним вченням Песталоцці виховання не націлюється виключно на розвинення розуму людини, а скеровується на людину в цілому [3, с. 3].

19 лютого 1927 року Лоренсо Лузуріага продовжив аналізувати положення педагогічної концепції Йоганна Песталоцці, виступаючи в Атеней Більбао. У цій промові він сконцентрував увагу на значенні песталоціанського вчення для сьогодення; доводив, що ідеї жодного іншого педагога-класика не перегукуються настільки з теперішньою реальністю, особливо соціально-педагогічні ідеї славетного мислителя [4, с. 8].

Під час стажування в Німеччині в 1914 році Лоренсо Лузуріага заглибився у вивчення досвіду діяльності європейських учительських асоціацій. У статті “Асоціація німецьких вчителів” (Suplemento a la Escuela Moderna, 1914) педагог схарактеризував напрями діяльності вчительської асоціації у Німеччині та означив необхідність створення подібного об’єднання в Іспанії. Цю ідею він обстоював, виступаючи з публічною лекцією 22 квітня 1916 року на зібранні педагогів у Мадриді. У змісті лекції були відображені питання про учительські асоціації, що діяли у Франції, Великій Британії та Німеччині.

“Лекція була цікавою, наповненою даними та статистикою, вона дуже сподобалася аудиторії”, – зазначалося в звіті про мадрридську вчительську асамблею 20–23 квітня 1916 року [5, с. 758].

Тематику функціонування вчительських об’єднань в європейських державах Лоренсо Лузуріага продовжував досліджувати і в 1920-х роках. На асамблеї учителів початкового навчання 30 березня 1923 року він виступав із лекцією на тему “Прагнення учительських асоціацій Європи”. Педагог розповідав про організацію таких професійних об’єднань у різних європейських країнах,

про їхню боротьбу за можливості підготовки вчительства в університетах, про значення вдосконалення педагогічної освіти [6, с. 5].

Пошуково-дослідницька робота Лоренсо Лузуріаги в "іспанський" період життя велася за двома провідними потужними напрямками – компаративно-педагогічним та історико-педагогічним. Зібраний дослідником статистичний матеріал про становище початкової освіти, вчительської підготовки, освітньої політики, інспектування шкіл в англійських, германомовних, романомовних, іспаномовних країнах вражає. Основна мета компаративно-педагогічних студій Лоренсо Лузуріаги полягала в тому, щоби виявити причини відставання Іспанії у галузі освіти від розвинених європейських держав та накреслити шляхи необхідного вітчизняного освітнього реформування. Порівняльний аналіз освітніх систем європейського простору він проводив у курсі лекцій із педагогіки під назвою "Національні системи виховання" на запрошення Національного педагогічного музею Іспанії у січні 1917 року [7, с. 75].

Після завершення Мадридської Вищої педагогічної школи Лоренсо Лузуріага був призначений на посаду інспектора початкового навчання в Хінсо-де-Лімія (провінція Оренсе), а пізніше переведений у м. Гвадалахара. Тривала праця інспектором початкового навчання сприяла розумінню педагогом освітніх проблем провінційних шкіл. У 1915 році в замітках "Каталонія і освіта" та "Нарис про автономію" (Espana, 1915) Лоренсо Лузуріага висловлював міркування про те, що каталонські освітні заклади професійного навчання мали право на автономію, оскільки були засновані головним чином провінційними депутатами. Педагог наголошував, що не йдеться в жодному разі про децентралізацію в освітній сфері, йдеться виключно про підтримку шкіл професійного навчання провінційними депутатами, що є економічно доцільним [8, с. 6].

У публічній промові "Яким може бути навчання в Країні Басків" у філармонійному центрі м. Більбао 8 березня 1919 року Лоренсо Лузуріага наголошував на тому, що узгодження відповідальності між регіонами і центром в організації освіти в Іспанії слугувало би на користь зростанню рівня освіченості населення в країні, адже за рівнем грамотності Королівство значно відставало на континенті. Наразі половина дітей десятилітнього віку в Іспанії не вміли читати; не вистачало 25 тисяч шкіл початкового навчання.

Доповідач наводив приклади організаційно-правових заходів держав Швейцарії, Німеччини, Австрії, де регіони й освітні інституції наділялися широкими автономіями, та закликав до переосмислення суворо централізованого підходу в освітній політиці Батьківщини [9, с. 2].

Упродовж 1920-х років Лоренсо Лузуріага багато співпрацював із Національним педагогічним музеєм. У видавництві музею побачили світ кілька його монографій ("Початкова освіта за кордоном", 1917; "Початкова освіта в іспано-американських республіках", 1921; "Об'єднана школа", 1922; "Нові школи", 1925; "Активні школи", 1925; "Нове виховання", 1927; "Французькі та італійські шкільні програми і дидактичні інструкції", 1928 та інші).

17 жовтня 1924 року Лоренсо Лузуріага розпочав курс лекцій у Мадридському педагогічному музеї, призначений для ознайомлення студентської молоді з питаннями сучасної педагогіки. Лектор прагнув найпершим чином розкрити концептуальні основи "нового виховання", вдавався до розгляду оригінальних ідей педагогів новітнього часу, наводив багато цитувань [10, с. 4].

Лоренсо Лузуріага самовіддано захищав ідеї "нового виховання", віруючи у їхню "революційну" спроможність змінити становище народної освіти в європейських країнах. В Іспанії педагог став своєрідним поводитирем у справі "нового виховання", одним із найбільш рішучих борців за народну школу.

14 грудня 1927 року Лоренсо Лузуріага представив публічну лекцію на тему "Деякі аспекти нового виховання" на зібранні в Центрі німецько-іспанського взаємного обміну. Йшлося про поширення ідей "нового виховання" в Європі і США на початку ХХ ст., з'ясувалися ознаки, характерні для цього явища, обґрунтовувалося значення ідей "нового виховання" для розвитку сучасної школи [11, с. 11].

Лоренсо Лузуріага стверджував: "Нова школа – лабораторія практичної педагогіки. Вона прагне грати роль дослідницьку та ініціаторську в школах держави, притримуючись напряду сучасної психології стосовно використовуваних засобів і сучасних вимог духовного та матеріального життя – щодо цілей, які ставляться перед нею" [12, с. 12]. І продовжував: "Навчання засновується на особистій діяльності дитини... на спонтанних інтересах дитини" [12, с. 15].

1928 року Лоренсо Лузуріага був відряджений Іbero-Американською Спілкою до Панамі і Коста-Ріки для проведення курсу лекцій із модерної педагогіки. Перетнувши південноамериканський континент, педагог продовжив викладання лекцій в університетах Сантьяго, Буенос-Айресу та Ла-Плати [13, с. 278].

Лекційний дискурс Лоренсо Лузуріаги на початку 1930-х років був присвячений висвітленню різноманітних аспектів організації та функціонування іспанської школи. Наприклад, 9 червня 1932 року Лоренсо Лузуріага викладав публічну лекцію на тему "Душевна гігієна і виховання". Він розповідав про Іспанську Лігу душевної гігієни; доводив, що

питання душевної гігієни варто розглядати в педагогічному контексті, оскільки душевна гігієна – складник загальної гігієни.

Педагог констатував, що стан шкільної медичної інспекції в Іспанії плачевний, медичний персонал у школах нараховує трішки більше двох десятків людей, у той час як необхідні тисячі таких професіоналів. Не останню роль у справі суспільної гігієни можуть зіграти і вчителі-візитери, котрі, навідуючись у домівки учнів, проводять роз'яснювальну роботу щодо профілактики хвороб із батьками вихованців.

Лоренсо Лузуріага зауважував і про те, що “має існувати і вчительська гігієна”. Учителі часто стикаються з нервовими хворобами, з туберкульозом [14, с. 10].

В іншій лекції “Середовище і школа”, з якою Лоренсо Лузуріага виступав у Мадридському психотехнічному інституті 19 березня 1933 року, він пояснював значення впливу різних соціально-виховних факторів на формування людської особистості. Зокрема, педагог зазначав, що розвиток молоді людини обумовлюють два визначальних фактори: цілеспрямований (виховний) та стихійний (середовищний). Середовищний фактор – це вплив природи і суспільства (сім'ї, народу, історії тощо). Стихійний вплив середовища переважає в житті особистості, а вплив школи майже не відчутний. Щоб урівноважити ці два впливи, необхідно збільшувати терміни шкільного навчання та щоденне навчальне навантаження. Також важливим є налагодження взаємозв'язків школи і родини у вихованні дітей, чому можуть сприяти клуби батьків, учителів та візитерів [15, с. 3].

Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років Лоренсо Лузуріага зосереджувався на дослідженні проблеми іспанської “єдиної школи”, обґрунтовував значення єдиної школи для сьогодення та доводив важливість охоплення нею не лише початкової, але й середньої освіти. У серпні 1929 року освітянин виступав у Берлінському університеті з лекцією, присвяченою питанням сучасної педагогіки в Іспанії; розповідав головним чином про освітні установи в державі [16, с. 5].

24 травня 1933 року Лоренсо Лузуріага викладав в Інституті іспанських досліджень у Паризькому університеті лекцію на тему “Народна освіта в Іспанії від настання Республіки”. Простежуючи історичні обставини розвитку народної освіти в Іспанії на початку 1930-х років, доповідач згадував видатних постатей у галузі педагогіки [17, с. 23].

Новій іспанській школі був присвячений і лекційний дискурс Лоренсо Лузуріаги на зібранні вчителів у м. Луго 26 червня 1933 року. Педагог робив екскурс в історію освіти часів Першої Іспанської Республіки, аналізував вплив філософсько-педагогічних ідей послідовників краутизму та представників

“покоління 1898 року” на освітнє реформування, роз'яснював цілі та характер освіти відповідно до конституційних положень нової Іспанської Республіки [18, с. 16].

Висновки. Лоренсо Лузуріага належить до числа тих педагогів, хто міг серцем обійняти світ. У пошуку найвдалішої для Іспанії моделі шкільної освіти він вивчав історичні тенденції розвитку англомовних, германомовних, романомовних, іспаномовних держав. Його соціально-педагогічні реформаторські прагнення, хоча й націлювалися передусім на вітчизняний освітній простір, точно ним не обмежувалися. Лоренсо Лузуріага – постать інтелектуала європейського типу з активною громадянською (цивілізаційною) позицією, котрий керується життєтворчими просвітницькими принципами свободи, рівності, братерства (чи не тому Йоганн Песталоцці – найулюбленіший педагог минушини, а Хосе Ортега-і-Гассет – учитель на все життя). Лекційний дискурс педагога “іспанського” періоду витворений його громадянською волею просвітити та вдосконалити соціум. Восени 1936 року Лоренсо Лузуріага залишив рідну Іспанію надовго, розуміючи, що втратити дар слова – не смертельно, а згубити волю – обрікати рідних людей на небуття. Учительське слово Лузуріаги живе в історії педагогіки і необхідне освітянам, щоби гідно служити людству.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Noticias. *Gaceta de Instruccion Publica y Bellas Artes*. Madrid, 1911. № 1064, 18 de febrero, año XXIII. P. 71.
2. Luzuriaga L. *Historia de la educacion y la pedagogia*. Buenos Aires : Ed. Losada, 1971. 282 p.
3. Conferencia de Luzuriaga en San Sebastian. *La Voz*. Madrid, 18 de febrero de 1927. № 1977, año VIII. P. 3.
4. “Pestalozzi y la educacion actual”. Conferencia del señor Luzuriaga. *El Sol*. Madrid, Lunes 21 de febrero de 1927. № 2979, año XI. P. 8.
5. Asamblea de maestros. *Suplemento a la Escuela Moderna*. Madrid, 1916. № 2024, 26 abril, año XXVI. P. 756–762.
6. Conferencia del Sr. Luzuriaga. *La Correspondencia de España*. Madrid, Viernes 30 de marzo de 1923. № 23561, año LXXVI. P. 5.
7. Museo Pedagogico Nacional. *Suplemento a la Escuela Moderna*. Madrid, 1917. № 2099, 13 de enero, año XXVII. P. 75.
8. Luzuriaga L. *Cataluña y la enseñanza*. *España*. 1915. № 26, 22 de julio, año I. P. 6.
9. Una conferencia de Lorenzo Luzuriaga. Lo que podria ser la enseñanza en el Pais Vasco. *El Sol*. Madrid, Domingo 9 de marzo de 1919. № 461, año III. P. 2.
10. Luzuriaga, en el Museo Pedagogico. *La Voz*. Madrid, 18 de octubre de 1924. № 1348, año V. P. 4.
11. La conferencia de esta tarde. D. Lorenzo Luzuriaga habla sobre “Algunos aspectos de la nueva educacion”. *El Heraldo de Madrid*. Madrid, Miercoles 14 diciembre de 1927. № 13065, año XXXII. P. 11.

12. Luzuriaga L. Las escuelas nuevas. Madrid : J. Cosano, 1925. 112 p.

13. Lorenzo Luzuriaga. *Revista de escuelas normales*. Cuenca, 1928. № 56, octubre, año VI. P. 277–278.

14. Conferencia del señor Luzuriaga. *Luz*. Madrid, Viernes 10 de junio de 1932. № 134, año I. P. 10.

15. Don Lorenzo Luzuriaga, en el Instituto Psicotecnico. *El Sol*. Madrid, Domingo 19 de marzo de 1933. № 4868, año XVII. P. 3.

16. Fernandez Armesto F. Lorenzo de Luzuriaga, en la Universidad. *La Libertad*. Madrid, Viernes 23 de agosto de 1929. № 2942, año XI. P. 5.

17. Don Lorenzo Luzuriaga pronuncia una conferencia en el Instituto de Estudios Hispánicos de la Universidad de Paris. *Ahora*. Madrid, Jueves 25 de mayo de 1933. № 763, año IV. P. 23.

18. Conferencias de los señores de Luzuriaga. *Luz*. Madrid, Martes 27 de junio de 1933. № 460, año II. P. 16.